

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Єлісєєва С.В. Переклад і локалізація у сфері інформаційних технологій. *Наукові праці. Філологія. Мовознавство*. Випуск 243. Том 255. Миколаїв, 2015. С. 32–36.
2. Алиева У.Х. Проблемы перевода технических текстов на занятиях немецкого языка. *Вопросы науки и образования* № 3(4). Москва, 2017. С. 78–80.
3. Кияк Т.Р., Науменко А.М., Огуй О.Д. Перекладознавство (німецько-український напрям) : підручник для студентів вищ. навч. закл. Чернівці : Видавничий дім «Букрек», 2014. 640 с.
4. Богданова А.Г., Забродина И.К., Захарова Е.О., Лиленко И.Ю. Способы перевода аббревиатур и сокращений в области компьютерных технологий: Грамота № 2(68): в 2-х ч. Ч. 1. Тамбов, 2017. С. 61–63.
5. Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. Київ, 2002. С. 58–59.
6. Виноградов В.С. Введение в переводоведение: общие и лексические вопросы. Москва : Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
7. Карабан В.І. Посібник-довідник з перекладу англійської наукової і технічної літератури на українську мову. Ч. I: Граматичні труднощі. Київ : Tempus, 1997. 272 с.
8. Сыромясов О.В. Краткий немецко-русский и русско-немецкий словарь по информатике и компьютерной технике. Саранск, 2009. 68 с.
9. Schiffman W. Technische Informatik 3: Grundlagen der PC-Technologie. Berlin : SpringerVerlag, 2011. 500 с.
10. Журавлева Н.Н., Красильщик Е.А., Попутникова Л.А. Грамматические трансформации при переводе с германских языков на русский (на примере веб-текстов инженерной направленности). Кострома, 2017. С. 147–151.
11. Платонова С.В. Немецкий язык для IT-студентов. Учебное пособие. Екатеринбург, 2015. 118 с.
12. Комиссаров В.Н. Теория перевода: Лингвистические аспекты. Москва, 1990. 253 с.
13. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Москва, 2009. 244 с.

УДК 81'25:581.2

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2021.15.23>**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФІТОПАТОЛОГІЧНИХ ТЕРМІНІВ****PECULIARITIES OF TERM TRANSLATION IN PHYTOPATHOLOGY****Велика К.І.,***orcid.org/0000-0001-8419-5092**асистент кафедри іноземних мов**Білоцерківського національного аграрного університету***Цвид-Гром О.П.,***orcid.org/0000-0003-4348-9398**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри іноземних мов**Білоцерківського національного аграрного університету***Ярмола О.В.,***orcid.org/0000-0003-0972-178X**кандидат філософських наук, доцент,**доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін**Білоцерківського національного аграрного університету***Єрко А.І.,***orcid.org/0000-0002-9119-3172**асистент кафедри іноземних мов**Білоцерківського національного аграрного університету*

У статті розглядається проблема перекладу термінів із фітопатології, адже потреба у використанні науково-технічної літератури зростає разом із необхідністю її перекладу в умовах глобалізації. Особливо це стосується аграрної сфери, яка постійно розвивається та видозмінюється. Уся науково-технічна література зорієнтована не тільки на носіїв певної мови, а на спеціалістів конкретної професії. Тому фахова термінологія потребує наукового підходу під час перекладу.

З розвитком фітопатології як науки з'явилися нові факти про захворювання й виникла нова класифікація хвороб рослин за збудником. З'ясовано, що класифікація хвороб рослин за збудником є найбільш визнаною та спричиняє менші труднощі під час перекладу з української мови на англійську.

Для здійснення двостороннього перекладу термінів у фітопатології здійснено зіставлення класифікації симптомів захворювання рослин, проаналізовано та знайдено відсутність їхніх еквівалентів у мові перекладу. У статті описано основні характеристики фітопатологічних термінів, здійснено їх класифікацію та визначено основні перекладацькі прийоми для перекладу.

Досліджено, що під час перекладу безеквівалентної лексики використовуються такі прийоми: калькування із застосуванням граматичних і лексичних трансформацій (заміна частин мови, лексична заміна), описовий переклад, транскодування. Інтерпретація симптомів та ознак захворювання рослин також ускладнюється під час перекладу з англійської на українську мову, коли терміни утворені з іншої частини мови й немає прямого відповідника в мові перекладу. У цьому випадку теж застосовують калькування з лексичними та граматичними трансформаціями.

Доведено, що під час перекладу фітопатологічних термінів потрібно розуміти образність мови перекладу, що закладена в описі термінів симптомів захворювань; знати синонімічний ряд термінів, що застосовуються для опису назв захворювань рослин; уміти застосовувати різні перекладацькі прийоми.

У статті наведено таблицю із класифікацією симптомів захворювань рослин в англійській та українській мовах із зазначеними перекладацькими прийомами та коментарями, а також запропоновано їхній переклад у разі відсутності еквівалентів.

Ключові слова: фітопатологія, термін, перекладацький прийом, хвороби рослин, класифікація.

The article highlights the term translation in phytopathology as the need of scientific and technical literature use is growing along with the necessity to pay more attention to its translation in the context of globalization. This is especially true in the field of agriculture, which is constantly developing and changing. Almost all agricultural literature belongs to the scientific and technical sphere. All scientific and technical literature is focused not just on native speakers of a particular language, but on the specialists in a particular profession. That's why the professional terminology requires a scientific approach during translation.

With the development of phytopathology as a science, the disease classification according to major causal agents appears as new facts about plant diseases have been discovered. Moreover, the disease classification according to major causal agents has turned out to be more recognized and it causes less problems in translation from Ukrainian into English.

To carry out two-way translation of terms in phytopathology, the disease classification according to symptoms has been analyzed and the absence of their equivalents has been found in the language of translation. The article describes the main characteristics of phytopathological terms, presents their classifications and identifies the main translation techniques.

It has been studied that the following translation methods are used if non-equivalent terms occur: calque with the use of grammatical and lexical transformations (replacement of speech parts, lexical replacement), descriptive translation, transcoding. The interpretation of plant disease symptoms and signs becomes more difficult during translating from English into Ukrainian when the terms are derived from other parts of speech and if there is the absence of the equivalent in the language of translation. In this case, calque with lexical and grammatical transformations is used as well.

It has been proved that during the phytopathological term translation it is necessary to understand the imagery of the translation language, which expresses the terms of disease symptoms, to know the synonyms of terms used to describe the names of plant diseases, to be able to use different translation techniques.

The article presents a table with the classification of the plant disease symptoms in English and Ukrainian, the term translation techniques with comments and term equivalent translation in case of their absence.

Key words: phytopathology, term, translation method, plant diseases, classification.

Постановка проблеми. Процес перекладу науково-технічного тексту вимагає точності, адекватності та володіння знаннями сфери перекладу, а саме її термінології.

Найпоширенішим прийомом перекладу терміна вважається знаходження його еквівалента в мові перекладу. Зазвичай еквіваленти – це відомі терміни-відповідники вихідної мови, значення і структура яких повністю збігаються з мовою перекладу. Є і часткова еквівалентність, для якої характерний як повний, так і частковий збіг понять і семантичної структури термінів перекладу [9, с. 10].

Для пошуку термінів-еквівалентів використовують перекладні галузеві термінологічні словники. Сьогодні є невелика кількість перекладних українсько-англійських-англійсько-українських галузевих словників для такої галузі науки сільськогосподарства, як фітопатологія. Доводиться послуговуватися пошуком термінів із фітопатології

в біологічних і сільськогосподарських перекладних словниках. Відсутність термінів із фітопатології в перекладному словнику спричиняє труднощі перекладу й не уможливує знаходження еквівалента. Перед перекладачем постає проблема пошуку інших перекладацьких прийомів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми перекладу сільськогосподарської термінології та укладанню перекладних галузевих словників приділяють увагу багато науковців. Значний внесок у переклад і створення перекладних галузевих термінологічних словників здійснили: О. Цьовх (1999), І. Кухарська (2002), Л. Піхтовнікова (2008), Г. Господаренко (2013), Г. Сидорук (2015), Є. Ткачова (2017), М. Волянський (2017) і багато інших. Завдяки праці науковців з'являються нові перекладні галузеві словники для сільськогосподарства, у яких зазначаються терміни з фітопатології, але

вузькоспеціалізованих українсько-англійських-англійсько-українських перекладних словників для цієї галузі немає. Нині існує єдиний перекладний фітопатологічний російсько-англо-німецько-французький словник автора Г. Дьякова (Наука, 1969 – 476 с.) [2]. Цей словник є актуальним і сьогодні, але фітопатологія як наука розвивається та потребує професійного перекладу назв захворювань рослин та їхніх симптомів для ідентифікації українською мовою. Оскільки мова перекладу в цьому словнику – російська, здійснення перекладу з української на англійську мову ускладнюється через відмінність терміно-системи між українською та російською мовами.

Постановка завдання. Проблему перекладу симптомів та ознак захворювання рослин можливо розв'язати через аналіз понятійних систем двох мов у фітопатології, здійснених перекладів термінів, і визначення перекладацьких прийомів за браку у словнику понять, що позначають їх.

Виклад основного матеріалу. У фітопатології захворювання рослин мають симптоми та ознаки, які позначаються в мовах перекладу (українській, англійській) певними термінами. В іноземних англомовних джерелах (CMG Garden Notes № 331 Plant Pathology) класифікація захворювань рослин розділяється на симптоми (symptoms) та ознаки (signs) [12]. Тому внесемо ясність у визначення цих двох термінів для здійснення правильного перекладу. Симптоми хвороби – це реакція рослини на певний патоген, а ознаки – наявність присутності певних патогенів, що спричиняють хворобу [14].

За згаданим вище англомовним джерелом, до симптомів відносять: blight, canker, chlorosis, decline, dieback, distortion, gall or gall-like, gummosis, leaf distortion, leaf scorch, leaf spot, mosaic, necrosis, stunting, wilt, witches broom, insect feeding injury. Відповідно, ознаками вважаються: conks, fruiting bodies, mildew, mushrooms, mycelium, rhizomorphs, slime flux or ooze, spore masses, insects [12]. За українською класифікацією, ознаки та симптоми не відокремлюються. В україномовних джерелах до симптомів належать: вілт, плямистості або некрози, нарости, пухлини або гали, нальоти, гнилі, сажка або руйнування уражених органів рослини, подушечки або пустоли, деформація [4, с. 8–10].

Розбіжність у класифікації у двох мовах створює труднощі перекладу, адже адекватним перекладом у науково-технічній літературі вважається знаходження еквівалента. Відсутність терміна або поняття в мові перекладу призводить до безеквівалентності. Н. Перепечко та Т. Конагорова про-

понують розв'язувати безеквівалентність шляхом аналізу та зіставлення понятійних систем, які лежать в основі терміносистем вихідної мови та мови перекладу. Основною причиною безеквівалентності є відмінності в реаліях наукової дійсності, які ведуть до відсутності певних понять мови перекладу [6].

Під час перекладу безеквівалентної лексики використовуються такі прийоми: калькування із застосуванням граматичних і лексичних трансформацій (заміна частин мови, лексична заміна), описовий переклад, транскодування [3].

Для здійснення двостороннього перекладу термінів у фітопатології ми спробуємо порівняти класифікації саме симптомів захворювання рослин, проаналізувати та знайти відсутність їхніх еквівалентів у мові перекладу. У порівняльній таблиці 1 наведено приклади саме класифікації симптомів хвороб рослин, що порівнюється в обох мовах перекладу (англійська, українська) із зазначеними перекладацькими прийомами, які було використано у словнику Lingvo x5, та запропонованого нами перекладу відповідників термінів за їх браку в класифікації вихідної мови.

Із проаналізованої класифікації простежується тенденція вчених давати звичну назву симптомам (гнилі, в'янення) або додавати до назви хвороби рослини загальну назву збудника (бактерія, вірус, гриб), що спричиняє хворобу. Симптоми хвороб, які мають звичні назви, вимагають пошуку еквівалентного перекладу. Якщо відсутній симптом у класифікації вихідної мови (англійської), потрібно знайти його відповідник серед термінів, що позначають ознаку цієї хвороби в мові перекладу (української). За Л. Білозерською, поширеним явищем у науково-технічних текстах є асоціативне мислення, але образність термінів немає експресивного забарвлення, і вони набувають звичайного значення. Метафора переносить значення за подібністю [1, с. 156]. Їх перекладають за допомогою калькування: *witches broom* – *відьмині мітли*, *curl* – *кучерявість*, *twisting* – *скручування*.

Під час аналізу перекладу симптомів захворювання рослин простежується тенденція до використання перекладацького прийому транскодування, якщо термін, що позначає симптом хвороби, має латинське походження: *gummosis* – *гомоз*, *necrosis* – *некроз*, *chlorosis* – *хлороз*, *mosaic* – *мозаїка*, *gall* – *гали*, *mummification* – *муміфікація* [7, с. 38–110; 10].

Через відмінність у класифікаціях, яку ми чітко простежуємо в наведеній таблиці 1, доводиться шукати еквіваленти серед інших відповідників вихідної мови, які частково збігаються за значен-

ням або ознакою з мовою перекладу, як у випадку з *tumification* – муміфікація, яка відсутня в класифікації симптомів мови перекладу (англійська), але таке поняття теж є в мові перекладу (українська). Також ті терміни, які позначають симптоми захворювання вихідної мови (англійська), визначаються як хвороба в мові перекладу (українська) і навпаки. Наприклад, *mosaic* – мозаїка, *canker* – рак, *chlorosis* – хлороз, *stunting* – карликовість – в українській фітопатології – це хвороба [4, с. 9–10], а в англійській класифікації – симптом; сажка – smut в українській класифікації – симптом, а в англійській – захворювання [12].

Способи перекладу таких симптомів і хвороб дуже різноманітні, і використовують їх у поєднанні. Терміни перекладають за допомогою транскодування або з частковим застосуванням калькування + лексичні трансформації, якщо в англійській мові додається слово *disease*, назва збудника латинською мовою, назва рослини і її уражена частина. Наприклад, *almillaria root rot* – арміляріоз (транскодування + генералізація) / коренева гниль (калькування + генералізація); *tobacco and tomato mosaic* – мозаїка тютюнова томатів, *potatoe mosaic* – мозаїка картоплі (калькування + транскодування); *helminthosis disease* – гельмінтоспоріоз (транскодування + генералізація); *fusarium ear blight of corn* – фузаріоз качанів кукурудзи (транскодування + генералізація) [13].

Інтерпретація симптомів та ознак захворювання рослин також ускладнюється під час перекладу з англійської на українську мову, коли терміни утворені з іншої частини мови та немає прямого відповідника в мові перекладу: *browning* – робитися коричневим, *sooty* – вкритий сажею, *bronzing* – ставати кольору бронзи, *marginal* – який є на краю, *leathery* – схожий на шкіру, *streaked* – вкритий полосами. У цьому випадку теж застосовують калькування з лексичними та граматичними трансформаціями.

Пояснення цього явища можна знайти в працях А. Кульчицької та А. Суперанської, які зазначають такі способи творення термінів: зміна значення слова, запозичення (з латинської та грецької мов), утворення термінів за допомогою словотворення (суфіксів, префіксів, складання основ слів) або семантичного способу [5; 8]. Тому для уникнення описового перекладу ознак хвороб ми пропонуємо застосовувати калькування + лексичні трансформації (повна або часткова заміна, додавання) [3, с. 125] із пошуком схожого терміна мови перекладу, якщо це можливо за контекстом: *marginal browning of the leaves* – ржавіння країв листя, *stunted wheat* – карликовість пшениці,

stippled leaves – плямистість листя, *purple stems may be telling you that your plants will grow slower* – багровіння стебла може вказувати на повільний ріст рослин, *bacterial leaf streak of wheat* – чорний плямистий бактеріоз пшениці [11].

Наведені вище симптоми хвороб у таблиці 1 та багато інших мають спільні прояви хвороб, але до зазначеної класифікації вони не входять в одній із мов перекладу та не всі їхні відповідники можна знайти у вузькоспеціалізованих перекладних словниках українською мовою. Окрім того, є синонімічний ряд у звичних назвах хвороб, які в англійській класифікації не зазначені, а в українській класифікації належать до симптомів: *karnal bunt (partial bunt)* – індійська сажка пшениці, *spot blotch (foliar blight)* – звичайна коренева гниль, *tan spot (yellow spot)* – піренофороз (гельмінтоспоріоз) пшениці [13]. Підтвердження нашого спостереження можна побачити в роботах професора фітопатології Джона Чарльза Волкера. Він пов'язує це з історією розвитку фітопатології, коли різні дослідники описували одну й ту ж хворобу, та не було достовірно відомо ім'я винахідника цієї хвороби або відсутнє узгодження належності роду збудника до певного виду [14, с. 15]. Тому й існує певна варіативність у назвах захворювань для одного збудника: *fusariosis (fusarial diseases)* – фузаріоз, *fusariosis of corn (corn fusarium)* – фузаріоз кукурудзи, *wheat spot blotch (helminthosporium leaf blight of wheat)* – гельмінтоспоріоз листя пшениці [11; 13]. У своїй праці професор наводить яскраві приклади великої групи хвороб, які відомі під назвою іржа (rust) та сажка (smut). На його думку, іржа отримала свою назву за довго до того, як патогени були визнані причиною хвороб. Таку звичну назву почали використовувати через прояв спільних ознак хвороби (характерного ржавого кольору маси спор) [14, с. 16]. Очевидно, що назва хвороби й патогену ввійшла у вжиток, ще за довго до того, як було зрозумілим причинно-наслідковий зв'язок між ними. Зазначимо, що приклади хвороб пшениці та їхній синонімічний ряд назв в англійській мові: *leaf rust (brown rust)* – іржа карликова, *stem rust (black rust)* – іржа стеблова, *stripe rust (yellow rust)* – жовта іржа, *common and dwarf bunt (stinking smut)* – тверда сажка [13].

Ту саму хронологію в розвитку подій він простежує групою захворювань під назвою сажка (smut) та пояснює, що важко розділити поняття назви хвороби сажка з її збудником, коли хвора рослина може бути носієм збудника. Тому в той час, коли було з'ясовано патоген і причинно-

Таблиця 1

Класифікація симптомів захворювань рослин в англійській та українській мовах із зазначеними перекладацькими прийомами

Англійська класифікація симптомів захворювань рослин [13]	Українська класифікація симптомів захворювань рослин [4]	Переклад термінів за словником Linguох5 та його перекладацький аналіз	Коментар і запропонований переклад у разі відсутності еквівалентів
<i>Wilt</i> – general wilting of the plant or plant part.	<i>В'янення або вілт</i> – пониклість листків і стебел через втрату тургору клітинами.	Переклад з англійської на українську: 1. вілт (застосований перекладацький прийом транскодування); 2. в'янення (застосований перекладацький прийом калькування).	При перекладі з англійської на українську можна вживати обидва терміна <i>вілт</i> або <i>в'янення</i> для позначення симптому <i>wilt</i> .
<i>Necrosis</i> – dead tissue – necrotic areas are also so generic that without additional details diagnosis is impossible.	<i>Плямистості або некрози</i> – відмерлі ділянки тканин.	Переклад з англійської на українську: 1. некроз (перекладацький прийом транскодування).	Симптом є в обох понятійних системах і для нього є повний відповідник <i>necrosis</i> . В українській терміносистемі <i>плямистість</i> позначається як узагальнюючий симптом, що з'являється на різних частинах рослини. В англійській класифікації опис <i>плямистості</i> подається окремо від <i>некрозу</i> . При перекладі симптом з української на англійську варто зазначати уражену частину рослини, наприклад, <i>leaf spot</i> . При перекладі на українську з англійської можна вжити узагальнюючий термін <i>плямистості</i> (генералізація).
<i>Leaf spot</i> – a spot or lesion on the leaf.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Переклад з англійської на українську відсутній. Переклад з англійської на російську присутній із додаванням слова disease: 1. leaf spot disease – плямистість листя огірків (застосований перекладацький прийом калькування + контекстуальна заміна).	
Відсутній симптом у цій англійській класифікації.	<i>Нальоти</i> – поява білого, сірого повітряного сплетіння грибилиць і спороношення збудника на листі, пагонах, плодах та квітках.	Переклад фтл. терміну з української на англійську відсутній. Переклад з англійської на українську відсутній. Наявний переклад з англійської на російську мову: 1. мільдю – <i>mildew</i> (перекладацький прийом транскодування); 2. несправжня борошниста роса (перекладено за збудником однієї із хвороб, що має такі ж зовнішні ознаки, (застосований перекладацький прийом контекстуальна заміна). <i>Mildew</i> – a white or grayish powdery growth on leaves [13].	Існує відмінність у класифікаціях. <i>Mildew</i> належить до ознак в англійській класифікації. В українській класифікації ознаки і симптоми не розділяються. Англійська загальнопозначача ознака <i>mildew</i> відповідає українському симптому <i>нальоти</i> , що можна вважати еквівалентом перекладу. Нальоти можуть бути різними на вигляд і спричинятися різними грибами, але російський переклад <i>несправжня борошниста роса</i> вже наявний у словниках. Його можна вживати у перекладі, якщо вказаний збудник хвороби.
<i>Gall</i> – abnormal, localized swelling or enlargement of plant part. It could be caused by insects, mites, diseases, or abiotic disorders.	<i>Нарости, пухлини або гали</i> – надмірне розростання уражених органів або збільшення їх розмірів.	Переклад з англійської на українську мову: 1. Гали (перекладацький прийом транскодування).	У словнику присутній еквівалент, але допущено помилку (гал). В українській терміносистемі симптом <i>гали</i> має форму множини.

Продовження таблиці 1

Відсутній симптом у цій англійській класифікації.	<i>Гнилі</i> – виникають внаслідок руйнування вмісту клітин та перетворення уражених органів в безформенну масу із неприємним запахом.	Переклад з української на англійську: 1. gotten stuff (перекладацький прийом описовий переклад); 2. rot (перекладацький прийом калькування); 3. mould (пліснява, цвіль) (перекладацький прийом калькування). Наявний переклад rot rots з англійської на російську мову: 1. кореневи гнилі (перекладацький прийом калькування). Rot (rots, rotting, rotted) – decay or cause to decay by the action of bacteria and fungi; decompose. Mold / mould – a furry growth of minute fungi occurring typically in moist warm conditions, especially on food or other organic matter. The fungi belong to the subdivision Deuteromycotina.	Існує відмінність у класифікаціях і понятійних системах. В українській класифікації симптом <i>гниль</i> має узагальнюючу назву, а в даній англійській класифікації таке поняття відсутнє серед симптомів і ознак. Але в англійській мові так само як в українській є інші відповідники хвороб <i>mould, rot</i>, так як це означає словник. Потрібно враховувати контекст (опис самого симптому) та збудники при перекладі. З огляду на опис у словнику пропонуємо перекладати <i>гнилі</i>, що викликані бактеріями як rot, а ті що спричинені грибами <i>mold (mould)</i> – цвіль.
Відсутній симптом у цій англійській класифікації.	<i>Подушечки або пустоли</i> – візуально проявляються у вигляді невеликих горбиків. Типові пустоли з'являються за ураженими рослин іржастими грибами.	Переклад з української на англійську лус-толи: 1. rustule (перекладацький прийом транскодування). Переклад з української на англійську лусушечки відсутній. Переклад з англійської на українську rustule: 1. подушечки, бот. (калькування); 2. спорова маса, бот. (описовий переклад). Наявний переклад з російської на англійську мову лусушечки: 1. rustule бот. (еквівалентний переклад).	Англійський термін rustule лише частково підходить для перекладу українського симптому <i>лусушечки або пустоли</i>. Термін не належить в даній англійській класифікації ні до симптомів, ні до ознак, але таке поняття теж є у мові перекладу. Д. Волкер згадує дане поняття у описі хвороби і зазначає його як симптом [14], тому для перекладу симптому <i>лусушечки або пустоли</i> на англійську мову можна вживати один англійський відповідник <i>rustule</i> (конкретизація).
<i>Distortion</i> – malformed plant tissue.	<i>Деформація</i> – втрата типової форми уражених органів рослин, розростання окремих тканин (кучерявість), проростання сплячих бруньок (відьмині мтли), нерівномірний ріст пагонів і стебел (біла іржа) та плодів (парша).	Переклад з англійської на українську мову: 1. спотворення, перекручування (калькування); 2. деформація <i>техн.</i> (еквівалентний переклад симптому).	Звичайно, для українського терміну <i>деформація</i> є англійський еквівалент <i>distortion</i>, але знову звертаємо увагу на відмінність. Під українським терміном <i>деформація</i> розуміється як кучерявість так і відьмині віники, які виступають симптомом в англійській класифікації.
Відсутній симптом у цій англійській класифікації.	<i>Поступова втрата тилового зеленого забарвлення</i> – спостерігається світло-зелене забарвлення листків (хлороз). На відміну від хлорозу, для мозаїки характерне чергування світло-зелених плям різної форми і величини.	Відсутній переклад українського символу поступова втрата тилового зеленого забарвлення.	Звертаємо увагу на відмінність у класифікаціях. Український симптом <i>поступова втрата тилового зеленого забарвлення</i> є більш узагальнюючим поняттям. Симптом <i>поступова втрата тилового зеленого забарвлення</i> відсутній у словнику, але його можна перекласти як загальнопозначаючим еквівалентом discoloration (генералізація).

Продовження таблиці 1

<i>Chlorosis</i> – yellowing – chlorosis is so genetic that without additional details diagnosis is impossible.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Переклад з англійської на українську: 1. хлороз (транскодування); 2. плямистість листя (описовий переклад).	При перекладі chlorosis і mosaic на українську, потрібно пам'ятати, що в українській мові це не симптом, а хвороба, що спричиняється вірусом. Можна використовувати еквівалент слова <i>mosaic</i> та <i>chlorosis</i> , якщо вказані збудники захворювання.
<i>Mosaic</i> – varying patterns of light and dark plant tissue.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Муміфікація – плоди або насіння, які повністю пронизуються міцелієм гриба, поступово засихають і перетворюються у склероціальну строму.	Переклад з англійської на українську: 1. мозаїка (транс кодування).	Існує відмінність у класифікаціях, але tumification – англійській відповідник симптому хвороби, який не присутній у даній класифікації.
Відсутній симптом у цій англійській класифікації.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Переклад з англійської на українську: 1. Хвороба рослин, що характеризується в'яненням, припиненням росту, обпаданням листя без гниття (описовий переклад). Blight – a plant disease, typically one caused by fungi such as mildews, rusts, and smuts.	Такий англійський узагальнюючий симптом належать різним хворобам одночасно і переклад з української на англійську здійснюється лише з контексту та визначенням збудника хвороби. Загальний англійський термін blight за описом симптому хвороби можна перекласти українським узагальнюючим терміном <i>грибні хвороби</i> , адже викликані сажковими, іржастими та цвільовими грибами (перекладацький прийом контекстуальна заміна).
<i>Decline</i> – progressive decrease in plant vigor.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Переклад з англійської на українську: 1. зменшення здоров'я (еквівалентний переклад); 2. погіршення здоров'я (еквівалентний переклад); 3. в'янення, вілт, бот. (еквівалентний переклад). Переклад з англійської на російську: 1. зменшення (еквівалентний переклад); 2. погіршення здоров'я (еквівалентний переклад).	В українській класифікації відсутній даний симптом, але в українській термінології зустрічається такий термін теж <i>погіршення стійкості рослини</i> (описовий переклад). <i>Погіршення життєздатності рослини</i> є найбільш оптимальним еквівалентом перекладу. Перекладений відповідник <i>в'янення, вілт</i> не відповідає дійсності.
<i>Dieback</i> – progressive death of shoot, branch, or root starting at the tip.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Відсутній симптом у цій українській класифікації.	Переклад з англійської на українську: 1. Відмирання (застосований еквівалентний переклад). Переклад з англійської на російську: 1. відмирання верхівок дерев (описовий переклад); 2. суховерхність.	В даній українській класифікації відсутній симптом, але у термінології фітопатології зустрічається дане поняття <i>віомирання або суховерхність</i> .

наслідковий зв'язок із хворобою, термін вже використовувався для позначення захворювання [14, с. 17].

З розвитком фітопатології як науки з'являлися нові факти про захворювання і виникла нова класифікація хвороб рослин за збудником. Класифікація хвороб рослин за збудником є найбільш визнаною та спричиняє менші труднощі під час перекладу з української мови на англійську.

Висновки. Отже, для перекладу термінів досить давно укладено багато видів перекладних словників, але, на жаль, не всі еквіваленти захворювання рослин зазначені в сільськогосподарських і біологічних словниках українською мовою. Тому й досі є проблематика перекладу у фітопатології. Перекладач, який працює з перекладом текстів у цій галузі науки, стикається з такими складнощами перекладу: образність, що закладена в описі терміна хвороби; синонімічність у назвах захворювань та їхніх ознак; структурні відмінності двох мов; відсутність перекладу

терміна у словнику через розбіжність у понятійних системах вихідної мови та мови перекладу.

Для досягнення цієї мети потрібно:

1) розуміти образність мови перекладу, що закладена в описі термінів симптомів захворювань;

2) знати синонімічний ряд термінів, що застосовується для опису назв захворювань рослин;

3) вміти застосовувати такі перекладацькі прийоми, як: транскодування, калькування із застосуванням граматичних і лексичних трансформацій (заміна частин мови, лексична заміна), описовий переклад.

Розбіжність у мовах перекладу найбільше проявляється в номінативних поняттях, які є взаємозалежні та можуть створювати труднощі під час перекладу термінів, що описують симптоми захворювань рослин. У роботі ми з'ясували прогалини перекладу назв-термінів шляхом аналізу класифікацій симптомів захворювань і запропонували способи їх перекладу в таблиці 1.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білозерська Л.П., Возненко Н.В., Радецька С.В. Термінологія та переклад : навчальний посібник. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
2. Дьякова Г.А. Фитопатологический словарь-справочник. Москва : Наука, 1969. 476 с.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
4. Колодійчук В.Д., Кривенко А.І., Шушківська Н.І. Практикум із сільськогосподарської фітопатології : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 232 с.
5. Переклад термінів. *Актуальные проблемы перевода. Филологические науки* веб-сайт. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Philologia/68479.doc.htm (дата звернення: 10.03.2021).
6. Перепечко Н.Н., Конагорова Т.Н. Лексические и грамматические аспекты перевода технических текстов : учебно-методическое пособие по английскому языку для студентов технических специальностей. Минск : БНТУ, 2013. 99 с.
7. Словник-довідник з фітопатології / Пересипкін В.Ф. та ін. ; за ред. В.Ф. Пересипкіна. Київ : Урожай, 1985. 200 с.
8. Суперанская А.В., Подольская Н.В., Васильева Н.В. Общая терминология : вопросы теории. Москва : УРСС Эдиториал, 2004. 248 с.
9. Читалина Н.А. Учитесь переводить (Лексические проблемы перевода). Москва : Междунар. отношения, 1975. 80 с.
10. A bacterial disease of the sugar beet. *International Journal of Plant Sciences* : веб-сайт. URL: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/10.1086/327893> (Last accessed: 02.03.2021).
11. Koch L.W., Hilderbrand A.A. An occurrence of a gummosis of sugar beets in Ontario. *Plant disease reporter*. 1952. Vol. 36. № 5. P.196 – 197. URL: https://books.google.com.ua/books?id=MMZDAQAAMAJ&pg=PA196&pg=PA196&dq=gummosis+of+beets&source=bl&ots=ZwjqpUBijm&sig=ACfU3U1NdMOMar0j7Hb8WfrNVtnlYpprow&hl=uk&sa=X&ved=2ahUKEwiO6rvv_aPpAhWOp0KHc95CVYQ6AEwAHoECAGQAQ#v=onepage&q=gummosis%20of%20beets&f=false (Last accessed: 04.03.2021).
12. Plant Pathology. *Master Gardener* : веб-сайт URL: <https://cmg.extension.colostate.edu/Gardennotes/331.pdf> (Last accessed: 04.03.2021).
13. Wheat Diseases and Pests: A Guide for Field Identification (2nd Edition) / Duveiller E. et al. Mexico : CIMMYT, 2012. 138 p.
14. Walker J.C. Plant Pathology ; edited by R.A. Brink. New York : McGraw-Hill Book Company, 1950. 685 p.